

CULTUURVISIE GROENLINKS LEIDEN

kwaliteit voorop
kwaliteit voor iedereen

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	3
2.	GROENLINKS EN KUNST EN CULTUUR	5
3.	DE LEIDSE KNELPUNTEN	7
3.1	GEBREK AAN VISIE, KEUZES EN TOETSINGSKADERS	8
3.2	KNIP TUSSEN TOERISME EN CULTUUR	9
3.3	GEBREK AAN NADruk OP ARTISTIEKE KWALITEIT	9
3.4	GEBREK AAN STRUCTURELE MIDDELEN EN VERSNIPPERING	10
3.5	WEINIG SPECIFIEK EDUCATIEBELEID	11
4.	DE GROENLINKS-VISIE	13
4.1	KWALITEIT VOOROP	14
4.2	KWALITEIT KWEKEN	15
4.3	KWALITEIT VOOR IEDEREEN	16
5.	AANBEVELINGEN	18
6.	LITERATUUR	20
BIJLAGE	Wat vooraf ging: korte terugblik op Leids cultuurbeleid	21

1. INLEIDING

Leiden *is* cultuur. Loop even rond door de binnenstad en je ziet het: het Rapenburg, de Pieterskerk, de Hooglandse Kerkgracht. Maar Leiden is meer dan monumenten alleen. De stad telt de meeste musea per vierkante meter van Nederland en heeft de oudste en mooiste schouwburg van het land. En dan hebben we het nog niet over de vele festivals die Leiden rijk is, waaronder het Filmfestival en natuurlijk 3 October.

Van al dat culturele moois wordt druk gebruik gemaakt. 86 procent van de Leidenaren bezocht volgens de Stadsenquête 2010 een cultureel evenement. De theaters werden, ondanks de crisis, nog steeds goed bezocht. Cultuur is bovendien een van de belangrijkste redenen waarom Leiden op plaats 10 staat van de meest aantrekkelijke Nederlandse steden om in te wonen.

Er is de afgelopen jaren door de gemeente en door de culturele instellingen hard gewerkt om de basis van de Leidse cultuur op orde te krijgen. De gemeente heeft de hardnekkigste culturele knelpunten opgelost: het LAK blijft bestaan, de Lakenhal wordt gerenoveerd, er is een cultuurmakelaar aangenomen en er komt een poppodium. De grote instellingen zelf hebben aangegeven intensiever te willen samenwerken en zich meer op de stad te richten.

Maar daarmee zijn we er nog niet. Met een basis die op orde lijkt te zijn, kunnen er nu belangrijke vervolgstappen gemaakt worden: het ontwikkelen van een heldere visie en het ontwikkelen van bijbehorend beleid. Er ontbreekt bij het college namelijk al jaren een heldere visie op de Leidse cultuur: waarom vinden we kunst en cultuur als stad belangrijk? Er wordt wel verwezen naar 'Stad van Ontdekkingen', naar het economisch nut van cultuur en naar de containerbegrippen 'Verbinden, Verrassen en Verleiden'. Maar tot heldere keuzes in het beleid leidt dat allemaal niet. Juist door dat gebrek aan visie worden urgente problemen niet opgelost en kansen niet gegrepen.

Hoewel GroenLinks blij is met de aandacht die dit college voor cultuur heeft, vinden we het jammer dat het cultuurbeleid van het Leidse college vooral wordt ingegeven vanuit het beleidsmatig-financieel denken. Wij vinden dat in een cultuurvisie niet de economische belangen van de stad of de wensen van de beleidsmakers voorop moeten staan,

maar de Leidse inwoners, de creatieve energie in de stad en de intrinsieke waarde van de Leidse kunst. Bijvoorbeeld: cultuur is goed voor de economie. Dat is natuurlijk mooi meegenomen, maar de vraag is of de gemiddelde Leidenaar naar de Schouwburg gaat in de hoop dat hij daarmee de Leidse economie stimuleert. Of zou hij gaan omdat hij daar iets moois of bijzonders hoopt te beleven?

GroenLinks heeft met dit document zijn eigen heldere, vooruitstrevende en samenhangende cultuurvisie op papier gezet. Het wil geen gedetailleerde blauwdruk van het culturele Leidse leven zijn, maar wil eerder de grote lijnen uitzetten en oplossingen aandragen voor de grootste problemen.

Er komen vanuit Den Haag donkere wolken aan als het gaat om cultuur. Als die Leiden bereiken moet de stad helder hebben waarom cultuur voor de stad belangrijk is. GroenLinks wil het college graag helpen de Leidse cultuur crisisproof te maken.

Fractie GroenLinks Leiden

Cultuurwerkgroep GroenLinks Leiden

2. GROENLINKS EN KUNST EN CULTUUR

Kunst en cultuur zijn geen luxeproducten. We zijn er immers elke dag mee in de weer. Cultuur is de taal die we spreken, de geschiedenis die we delen, de kleding die we dragen, de wetten die we opstellen, de debatten die we voeren, de muziek die we luisteren. Cultuur is wie we zijn. Kunst is een specifieke uiting van die cultuur of een reflectie daarop. Of het nu gaat om een maatschappelijk geëngageerde theatervoorstelling, een schilderij van Rembrandt, de Stijl van Van Doesburg en Rietveld of een cantate van Bach, heel even laat die cultuur zich vangen in een moment van overwegen, van verwondering of van schoonheid.

Kunst en cultuur spelen volgens GroenLinks dan ook een belangrijke rol in een open samenleving. Ze stellen het individu in staat zijn positie te bepalen in de wereld, om zich te ontwikkelen, om te worden wie hij wil zijn. Daarbij heeft kunst ook een democratische waarde. Kunst geeft afwijkende meningen, ideeën of beelden de ruimte. Het stelt vragen bij dat wat we dachten zeker te weten, het verbeeldt werelden die er (nog) niet zijn, gedachten die nog niet eerder gedacht waren. Een bloeiend kunstklimaat draagt dan ook bij aan een creatieve en beschaafde samenleving. Daarom is kunst voor GroenLinks geen sluitstuk van de begroting of afhankelijk van economische ontwikkelingen. Niet alle belangrijke waarden zijn immers af te meten in geld.

Juist omdat kunst bijdraagt aan persoonlijke ontwikkeling en een beschaafde samenleving zou iedere Leidenaar moeten kunnen genieten van al het moois dat er in de stad te zien is. Je snapt misschien niet meteen de muziek van Stravinsky, een schilderij van Mondriaan of het bloemrijke taalgebruik van Shakespeare en hoe die kunstuitingen elkaar telkens weer beïnvloeden (hoeveel popmuzikanten gebruiken immers geen klassieke samples in hun muziek?). Het leren genieten van kunst vergt tijd en ervaring. Niet iedereen krijgt bovendien die culturele competentie van huis uit mee. Daarom is voor GroenLinks kunst- en cultuuronderwijs zo belangrijk. Elke Leidse jongere moet in zijn schoolcarrière minstens een paar keer in de Stadsgehoorzaal, de Schouwburg en het museum zijn geweest. En de kans krijgen zelf te spelen, te zingen of te maken.

Kunst is namelijk van iedereen. Niet alleen van de hoogopgeleiden of van de rijkste Leidenaren. Iedere Leidenaar betaalt immers mee aan het culturele aanbod in de stad.

Voor GroenLinks is cultuurbeleid dan ook gebaseerd op een brede basis en een hoge top. Er moet voor iedereen wat te beleven zijn. Maar dat aanbod moet vooral ook stimuleren om culturele competenties te ontwikkelen, om ook eens aanbod op te zoeken dat je nog niet kende. Daarom dient de gemeente ambitieus te zijn als het gaat om kwaliteit. Een doorlopende culturele leerlijn van de eerste schoolvoorstelling tot de Veenfabriek en van blokfluitles tot de Mattheüspassion in de Pieterskerk kan alleen tot stand komen als er sprake is van fatsoenlijk kunst- en cultuuronderwijs en van een gevarieerd aanbod dat open staat voor vernieuwing en toegankelijk en betaalbaar is voor iedereen.

Voor GroenLinks is het ook belangrijk dat de creatieve energie die er in de stad borrelt ten volle wordt benut. Er zijn genoeg creatieve inwoners in Leiden die willen bijdragen aan Leiden als creatieve stad. Die initiatieven moeten niet (alleen) door de gemeente gestimuleerd worden, omdat het toeristen trekt of omdat de ondernemers dan meer omzet genereren. Maar vooral omdat het de stad bruisender, creatiever en leefbaarder maakt. Niet de winstgevendheid, maar de kwaliteit van initiatieven zou ondersteund moeten worden.

Een bruisende stad met een divers aanbod van hoge kwaliteit voor iedereen, die optimaal gebruik maakt van creatieve energie vanuit de stad en die aandacht heeft voor cultuureducatie, is voor GroenLinks de ideale culturele stad. Maar om daar te komen, zijn heldere keuzes nodig.

3. DE LEIDSE KNELPUNTEN

De laatste jaren van Leids cultuurbeleid overziend (zie bijlage), kan geconcludeerd worden dat er in de Leidse cultuursystematiek een grote kloof bestaat tussen de thematische uitgangspunten die er worden geformuleerd en het daadwerkelijk gevoerde beleid. Problemen worden wel gesignaleerd en er wordt ook aangegeven dat ze op te lossen zouden zijn met bepaalde keuzes of bepaald beleid. Vervolgens komt dat beleid nooit van de grond, worden die keuzes niet gemaakt, en als ze wel worden gemaakt, zijn ze soms te weinig doordacht. Al was het maar, omdat er te weinig financiële ruimte is en de ambtelijke capaciteit beperkt. Een typisch Leids voorbeeld is Cultuur en School, een project waarbij kinderen via school kennis maken met podiumkunsten. Zowel in de Cultuurnota als in de Cultuurbrief wordt de nadruk gelegd op cultuureducatie. In de gemeentelijke evaluatie van de brief en de nota wordt bovendien letterlijk gesteld dat Cultuur en School “... succesvol [is]. Het heeft een hoog deelnemerspercentage en de waardering is – zo blijkt uit de evaluatieformulieren – groot.” Dat neemt niet weg dat het college onlangs nog besloot het succesvolle project weg te bezuinigen, omdat de Rijksbijdrage op termijn wegvalt. Eenzelfde verspilling van cultureel en financieel kapitaal is het instellen en over vier jaar weer wegbezuinigen van de combinatiefunctionarissen voor sport en cultuur.

Zoals eerder opgemerkt, gaat er in Leiden qua cultuur ook een hoop goed. De laatste jaren is er veel aandacht geweest voor en geïnvesteerd in de basisinfrastructuur. Daarmee worden de grote culturele instellingen bedoeld die structureel gemeentelijke subsidie krijgen, omdat ze het fundament van het Leidse culturele leven vormen, zoals de Leidse Schouwburg, De Lakenhal en Scheltema. Daar zijn de zaken dan ook redelijk op orde en de grote kwaliteit die die instellingen met zich meebrengen, moeten we als stad koesteren. Met de aanwezigheid van die infrastructuur heeft Leiden een stevige culturele fundering, waarop verder kan worden gebouwd. De grootste knelpunten in het Leidse cultuurbeleid bevinden zich dan ook niet in de fundering, maar eerder bij de festivals en de kleinere instellingen en initiatieven.

De problemen hangen nauw samen met wat al eerder werd geconstateerd: het gebrek aan visie en de kloof die er is tussen uitgangspunten en daadwerkelijk beleid. Daar worden problemen als gezegd wel geconstateerd, maar nauwelijks met elkaar in samenhang gezien en daarom ad hoc opgelost.

Wat zijn dan de grootste problemen van de Leidse cultuur?

3.1 GEBREK AAN VISIE, KEUZES EN TOETSINGSKADERS

Zoals eerder geschetst, klinkt een slogan als ‘Stad van Ontdekkingen’ voortvarend, maar levert ze nauwelijks beleid op dat gebaseerd is op een overkoepelende visie. Dat je meer toeristen naar je stad wilt halen of de economie wilt stimuleren is een mooi streven, maar te weinig om een breed en in de stad geworteld cultuurbeleid op te baseren. Het beleid hinkt immers letterlijk op twee benen, omdat cultuur en toerisme beleidsmatig van elkaar worden gescheiden. (zie 3.2)

Zoals ook uit de evaluatie van de Cultuurnota en de Cultuurbrief bleek, worden er bovendien te weinig onderscheidende keuzes gemaakt in het beleid. Als er geen visie is op wat voor een stad je cultureel wilt zijn, dan kun je immers ook geen gerichte keuzes maken.

Dat levert meteen een volgend probleem op. Want als je niet wilt of kunt kiezen, of geen helder langetermijnvisie hebt van je cultuurbeleid, waar reken je dan je gemeentelijke basisinstellingen op af? Of waar de aanvragers die een incidentele subsidie willen aanvragen? Wat voor een criteria geef je die mee? ‘Verrassen, Verleiden en Verbinden’ is als toetsingskader te weinig concreet. Wat bedoel je daar precies mee? En wie bepaalt of er wel genoeg verbonden, verleid en verrast wordt? Eerder bleek al dat de gemeente instellingen wilde sturen op taken die die instellingen allang verrichtten. Dat geeft aan dat er nog veel duidelijker over richting kan worden nagedacht.

3.2 KNIP TUSSEN TOERISME EN CULTUUR

Leiden kent een merkwaardige beleidsmatige knip tussen cultuur en toerisme. Zo vallen de verschillende sleutelfestivals onder toerisme en citymarketing. Dat maakt de toetsingskaders alleen nog maar diffuser. Is het voor een festival belangrijker dat het toeristen trekt? Of moet er ook worden nagedacht over de waarde voor de Leidenaren, over de invulling van educatie en over artistieke kwaliteit? En wordt dat bepaald door de wethouder van Cultuur of die van Toerisme en Economie? Door een deel van het Leidse culturele leven te verdelen over twee portefeuilles waarin andere toetsingskaders gelden, omdat er op verschillende wijze over de rol van cultuur wordt gedacht, wordt het nog ingewikkelder om een overkoepelende cultuurvisie met heldere toetsingskaders te schetsen. Maar instellingen en festivals zijn er toch voor zowel de bewoners als voor de toeristen? Het is wellicht verstandiger te werken vanuit de kwaliteit die je als stad hebt. Niet de kwantiteit aan aanbod, maar juist de kwaliteit zou mensen naar de stad kunnen trekken. Als je een hoogwaardige, doordachte cultuursector hebt, komen de toeristen wel. Als de cultuurwethouder zorgt voor die kwaliteit, dan kan de economiewethouder dat kwaliteitsproduct vervolgens verkopen.

3.3 GEBREK AAN NADRUK OP ARTISTIEKE KWALITEIT

De instellingen in de basisinfrastructuur kunnen zich verheugen in structurele financiële steun van de gemeente. Voor die subsidie verrichten zij kerntaken die vastgelegd zijn in de prestatieafspraken die de instellingen met de gemeente maken. Toch wordt nergens precies duidelijk hoe de grote instellingen op die taken worden afgerekend.

Naast de vaste financiering van de basisinfrastructuur, kent Leiden ook incidentele subsidiëring. Juist bij die subsidieverdeling voor instellingen en initiatieven die niet tot de basisinfrastructuur behoren zitten de echte knelpunten.

Het zou logisch zijn als artistieke kwaliteit bij de beoordeling van de subsidieverdeling voorop stond. In Leiden wordt er echter nauwelijks beoordeeld op kwaliteit. Zeker bij de festivals is het door de nadruk op toerisme en economie belangrijker hoeveel er door de ondernemers extra wordt verkocht of hoeveel horecaomzet het oplevert.

Waarom steekt de gemeente geld in festivals die vooral goed zijn voor de ondernemers, maar niet bijster veel opleveren voor een hoogstaand cultureel klimaat? De vraag is in

dat geval of de ondernemers niet zelf meer aan dergelijke festivals zouden kunnen bijdragen en of de gemeente niet alleen zou moeten bijdragen als er daadwerkelijk een verrassend en interessant aanbod voor alle Leidenars wordt gepresenteerd. Dat, juist door de hoogwaardige kwaliteit, ook nog voor toeristen interessant zou kunnen zijn.

Ook bij andere aanvragen wreekt zich het gebrek aan richtlijnen bij de gemeente met betrekking tot de artistieke kwaliteit van de aanvragen. Daardoor wordt slechts aan beleidsmatige en nooit aan artistieke criteria getoetst. De procedure is bovendien weinig transparant. Gelukkig is er met de Cultuurmakelaar en het Cultuurfonds een mogelijkheid bijgekomen, maar daar wordt de kwaliteit slechts getoetst door één persoon op weinig transparante wijze. De vraag is of dat op lange termijn een structureel houdbare manier is om nieuwe initiatieven te financieren.

3.4 GEBREK AAN STRUCTURELE MIDDELEN EN VERSNIPPERING

Er is een situatie ontstaan waarin veel al wat langer bestaande initiatieven steeds opnieuw een aanvraag doen. Omdat er geen heldere toetsingskaders zijn, maar ook omdat er daardoor nauwelijks geëvalueerd kan worden of de subsidiegelden effectief en zinnig worden besteed, krijgen een hoop kleine instellingen inmiddels feitelijk structureel incidentele subsidie.

Die subsidie is net groot genoeg om te blijven bestaan, maar te klein om te professionaliseren en zowel artistiek als qua publiek door te groeien. Door gebrek aan heldere keuzes, criteria en toetsingskaders bestaan er inmiddels talloze versnipperde initiatieven die goed bedoeld zijn, maar het niveau van semiprofessionaliteit nauwelijks overstijgen. Bovendien concurreren de instellingen met elkaar om een beperkt publiek, wat niet nodig was geweest als de gemeente niet op elkaar gelijkende instellingen tegelijk geld had gegeven.

Door de jaarlijkse concurrentie op de beperkte subsidiegelden, de beperkte professionaliteit, de geringe eisen die er aan subsidieverlening worden gesteld en de onderlinge concurrentie zijn de onderlinge verhoudingen tussen sommige kleinere instellingen en tussen de kleinere instellingen en de basisinfrastructuur danig verziekt. Zelfs zo dat het samenwerking tussen initiatieven regelmatig in de weg staat, wat nog een reden is voor

de gebrekkige professionalisering van de kleine instellingen. Doordat er geen keuzes worden gemaakt en alle incidentele subsidie feitelijk structureel elk jaar naar dezelfde instellingen gaat, is er voor nieuwkomers – zelfs al zouden ze een nuttige toevoeging zijn en hebben ze een grote artistieke kwaliteit - nauwelijks ruimte.

Daar komt nog iets bij: in Leiden wordt het ene idee na het andere uitgebroed, waarmee betrokken en creatieve burgers bij de gemeente aankloppen. Maar omdat er nauwelijks geld is en nauwelijks visie op hoe die ideeën te beoordelen of te ondersteunen, verdwijnen mooie plannen uiteindelijk in een diepe la of worden pas na jaren en jaren duwen en trekken gerealiseerd.

Doordat steeds dezelfde instellingen worden gesubsidieerd, is er een gebrek aan flexibele financiële middelen en vrijwel nooit ruimte om nieuwe initiatieven te steunen. Datzelfde geldt overigens voor alle plannen voor kunst in de openbare ruimte. Alle initiatieven voor meer kunst op straat stranden altijd op hetzelfde argument. Geen geld.

3.5 WEINIG SPECIFIEK EDUCATIEBELEID

Hoewel in de Cultuurnota en Cultuurbrief hoog wordt opgegeven over de waarde van kunst- en cultuureducatie, is dat niet genoeg terug te vinden in het beleid. Het beleid dat er wel gevoerd wordt, is vaak weinig structureel van aard, zoals in het geval van de eerder genoemde cultuurfunctionarissen en het project Cultuur en School. Slechts vier jaar dergelijke projecten faciliteren is feitelijk het weggooien van financieel en cultureel kapitaal, omdat voor een doorgaande culturele leerlijn structureel beleid nodig is. Bovendien moet die leerlijn gelden voor elke Leidse leerling. Niet alleen voor hen die de mazzel hadden nog wel van Cultuur en School en de cultuurfunctionarissen gebruik te kunnen maken. Educatiebeleid moet structureel en langlopend beleid zijn.

Er ligt echter ook een verantwoordelijkheid bij de scholen en de Leidse cultuurinstellingen. Vanuit het onderwijs zou de basisinfrastructuur en het cultureels wat Leiden te bieden heeft beter benut kunnen worden. In culturele instellingen en BplusC zouden de scholen partners kunnen hebben om hun leerlingen cultureel op te leiden. De Leidse scholen en de Leidse culturele sector zouden de banden veel steviger kunnen aanhalen.

Niet elk kind krijgt de kans om van huis uit met kunst en cultuur in aanraking te komen. Soms is dat, omdat ouders zelf niet bekend zijn met het culturele aanbod, maar vaak ook omdat het simpelweg duur is om op muziek- of danslessen te gaan of een jeugdtheatervoorstelling in de Schouwburg te bezoeken. De gemeente zou meer aandacht moeten hebben voor de groep kinderen die cultureel worden buitengesloten.

Voor de Leidse jongeren is er, buiten het cursusaanbod van bijvoorbeeld BplusC, nauwelijks ruimte zelf aan de slag te gaan met hun eigen kunst- en cultuur en er zijn nauwelijks instellingen of kunstuitingen die aansluiten bij hun belevingswereld. Of die hen introduceren in het theater, het museum of de stadsgehoorzaal. De enige instelling die zich bezig houdt met de cultuur vanuit de Leidse jeugd, 'King for a day', wordt binnen enkele jaren wegbezuinigd, zonder dat er wordt nagedacht over alternatieven.

3.6 CONCLUSIE

De knelpunten in de Leidse cultuur zijn voor het grootste deel terug te voeren op het gebrek aan visie waarom Leiden eigenlijk investeert in cultuur en aan de bij die visie behorende toetsingskaders. Dat leidt niet alleen tot een ontransparante en willekeurige subsidieverdeling die geschiedt op vage beleidskaders en nauwelijks op kwaliteit, maar ook tot een versnippering die leidt tot weinig professionaliteit en kwaliteit bij de kleine instellingen. Bovendien is er geen ruimte voor kwalitatieve nieuwkomers. De creatieve potentie die er onder de Leidse burgers leeft, wordt nauwelijks benut, omdat er geen flexibel budget is en geen idee hoe om te gaan met de ideeën en hoe ze te beoordelen. Het educatiebeleid kan veel steviger worden ingezet dan nu het geval is.

4. DE GROENLINKS-VISIE

In hoofdstuk 2 werd al geschetst waarom kunst en cultuur voor GroenLinks van belang zijn. Kwaliteit, toegankelijkheid en educatie staan voor ons voorop. Door in te zetten op een bevordering van deze punten, zou een groot deel van de eerder geconstateerde problemen en knelpunten kunnen worden opgelost en, nog belangrijker, kunnen nu gemiste kansen worden gegrepen.

Leiden verkeert met de aanwezigheid van de universiteit, een groot aantal belangrijke musea en hoogwaardige podia in een unieke positie. Er bevindt zich een hoop kwaliteit en kennis binnen de poorten van de stad die kan worden benut.

Leiden speelt bovendien een belangrijke regiofunctie. En de stad staat in de top tien van aantrekkelijkste steden van Nederland. Ook daarom is het belangrijk dat Leiden zich nadrukkelijk als cultuurstad profileert. Onderzoek toont aan dat een hoogwaardig cultureel aanbod goed is voor de aantrekkingskracht van een stad. Door in te zetten op 'De stad van Ontdekkingen' wordt dit deels onderkend, maar het cultuurbeleid blijft daarbij achter, omdat er niet scherp gekozen wordt. Dat blijkt bijvoorbeeld al uit het grote aantal structureel incidenteel gesubsidieerde instellingen en het enorme aantal festivals dat er in de stad wordt georganiseerd van wisselende kwaliteit. Terwijl juist Leiden de parel zou kunnen zijn die hoogwaardig cultureel verrast.

4.1 KWALITEIT VOOROP

In tijden waarin kunst en cultuur onder druk staan, kan Leiden zichzelf cultureel crisis-proof maken, juist door zichzelf als cultuurparel te onderscheiden. Daarvoor is het van belang dat de gemeente de scherpste randjes van het rijksbeleid vijlt en de instellingen helpt de ergste klappen op te vangen. Tegelijkertijd moet de gemeente investeren in het vergroten van het publieksbereik en het publiek van de toekomst (zie 4.3).

Om Leiden zich tot een ware culturele parel te laten ontwikkelen, dient volgens GroenLinks het cultuurbeleid gebaseerd te zijn op kwaliteit en niet op kwantiteit. Liever een klein(er) aantal hoogwaardige instellingen en festivals dan een hoop middelmatige. De gemeente zou daarin kunnen sturen door een scherpere toetsing van de subsidieaanvragen en een betere monitoring achteraf. Daarvoor is ten eerste van belang dat de knip tussen toerisme en cultuur wordt opgeheven. Artistieke kwaliteit zou in de toetsing van de aanvragen altijd de belangrijkste rol moeten spelen, gevolgd door de vraag of de aanvrager genoeg doet om alle Leidenaren bij het initiatief te betrekken. Omdat het gemeentelijk apparaat niet ingesteld is om aanvragen op deze manier te toetsen, zou de gemeente kunnen overwegen een cultuurcommissie in te stellen met experts van buiten de stad, zoals nu bijvoorbeeld in Zwolle (qua omvang en cultureel aanbod te vergelijken met Leiden) het geval is. De gemeente legt de commissie de toetsingskaders op. Hoogwaardige aanvragen kunnen als er scherper gekozen wordt ook een groter budget meekrijgen, zodat professionalisering mogelijk wordt en het bovendien makkelijker wordt om een hoogwaardig aanbod te ontwikkelen. De gemeente zou zelfs kunnen denken aan een vierjarige subsidiëring voor een beperkt aantal initiatieven, zodat de kans geboden wordt om zowel artistiek en professioneel als in publieksaantallen te groeien. Meer geld betekent ook meer verantwoordelijkheid en daarom is het belangrijk dat de gemeente een monitoringsysteem opzet om te kijken of de culturele investeringen geslaagd zijn, waar er verbeterpunten mogelijk zijn en of een voortzetting van de subsidie op zijn plaats zou zijn gezien de toetsingskaders.

Door elke vier jaar met een stevige cultuurnota te komen, waarin visie en ambitie voor de komende jaren worden vastgelegd, kunnen college en raad sturend optreden in de kaders die er voor aanvragers en instellingen moeten gelden. Voorwaarde is daarvoor wel dat niet alleen het college, maar ook de raad durft te kiezen, zodat een hoos aan moties om alles bij het oude te houden achterwege blijft.

4.2 KWALITEIT KWEKEN

Scherpere keuzes maken, schept ook kansen voor jong talent dat in Leiden in ruime mate aanwezig is. Armin van Buuren, Jochem Meijer en Kraak en Smaak zijn maar een paar voorbeelden van Leids talent dat landelijk of zelfs wereldwijd is doorgebroken. Toch is er in het huidige subsidiesysteem voor jonge makers (of dat nou muzikanten, theatermakers of beeldende kunstenaars zijn) nauwelijks ruimte. Toch kan een bloeiend, hoogwaardig cultureel landschap niet zonder een mogelijkheid voor talent om rustig te kiemen. De talenten van nu zijn immers de smaakmakers van de toekomst.

Talent zou in het cultuurbeleid op verschillende manieren de ruimte kunnen krijgen. Behalve dat het gemakkelijker moet zijn om projectsubsidie aan te vragen, is er ook behoefte aan repetitie- en presentatieruimtes. Er staan in Leiden vele vierkante meters bedrijfsruimte leeg die prima dienst zouden kunnen doen als (tijdelijke) repetitieruimte, atelier of presentatieplek. De gemeente zou de mogelijkheden kunnen onderzoeken hoe ze het talent waarin ze middels projectsubsidies investeert ook op deze wijze kan ondersteunen. De gemeente zou daarvoor zijn licht op kunnen steken bij het broedplaatsenbeleid van de gemeente Amsterdam.

Jong talent zou gebruik moeten kunnen maken en voort kunnen bouwen op de stevige culturele fundering die er in Leiden ligt. De grote instellingen zouden een rol kunnen spelen door talent onder hun vleugels te nemen. Te denken valt aan kortingen op zaalhuur, begeleiding op zakelijk en artistiek gebied en samenwerking met producerende instellingen, musea en de universiteit.

Eerder al kwam GroenLinks met het idee van de HierKanKunstKaart. De gemeente zou, in samenwerking met Haagweg4, Scheltema en de Leidse galleries, steeds wisselende plekken in de openbare ruimte aan kunnen wijzen waar makers hun beeldende kunst tijdelijk tentoon kunnen stellen, zodat dat talent voor alle Leidenaren zichtbaar wordt en er tegelijkertijd in kunst in de openbare ruimte wordt geïnvesteerd.

4.3 KWALITEIT VOOR IEDEREEN

Het is een misverstand dat kwalitatief hoogwaardige kunst moeilijk of ontoegankelijk zou zijn. Het is juist die misvatting die voor een groot publiek drempels opwerpt om eens een museum of een schouwburg binnen te stappen. Al eerder kwam in dit verband de doorlopende culturele leerlijn ter sprake. Hoe meer je met kunst in aanraking komt, hoe makkelijker het wordt om ervan te genieten. De gemeente kan op verschillende manieren investeren in een groter publiek voor het rijke Leidse aanbod.

Ten eerste zijn festivals een uitgelezen manier om een breder publiek met een avontuurlijk en hoogwaardig aanbod kennis te laten maken. De gemeente zou daarom alleen festivals moeten stimuleren die dat mogelijk maken. Festivals die bedoeld zijn om ondernemers meer te laten verkopen, zijn meer dan welkom, maar kunnen ook best door die ondernemers worden gefinancierd. Daarom zouden de festivals onder gebracht moeten worden bij de cultuurportefeuille, omdat artistieke kwaliteit ook bij festivals voorop moet staan. De Leidse culturele instellingen (groot en klein) moeten nadrukkelijk(er) bij de festivals betrokken worden, zodat de Leidenaren ook na het festival eens een galerie of een theater binnenstappen. Festivals kunnen zo niet alleen dienen om een bruisend Leiden te creëren, maar ook om alle Leidenaren te interesseren voor het Leidse culturele aanbod.

Kleine en grote instellingen moeten worden gestimuleerd om samen te werken in het vergroten van het draagvlak, in plaats van elkaar te beconcurreren. De gemeente kan sturend optreden door die aanvragen te honoreren die naast kwaliteit ook de potentie hebben om samenwerking tussen instellingen en het vergroten van cultureel draagvlak te bewerkstelligen.

Niet iedereen heeft geld om van het Leidse culturele aanbod gebruik te maken of is van huis uit niet gewend om dat te doen. Niet elk kind krijgt daarom kunst en cultuur in zijn opvoeding mee. De gemeente zou zich kunnen inspannen om muziek- en toneelles, maar ook jeugdvoorstellingen voor elk Leids kind (financieel) toegankelijk te maken.

Ook door te investeren in structurele kunst- en cultuureducatie kan zowel de kwaliteit van de educatie als de interesse in het Leidse culturele aanbod worden vergroot. Kinderen moeten daarom via school naar het museum of naar het theater kunnen.

Steviger inzetten op structurele kunst- en cultuureducatie dient ook nog een ander doel: uit onderzoek blijkt dat actief aan kunst doen goed is voor de cognitieve ontwikkeling van kinderen. Door te investeren in educatie investeer je dus niet alleen in publiek voor de toekomst, maar ook in slimmere Leidenaren.

Daarom is niet alleen passief kunstonderwijs belangrijk. Het is net zo belangrijk om zelf actief aan kunst te kunnen doen. En wat is dan leuker om je voorstelling of je concert te laten zien op een van de Leidse podia?

Zowel bij actieve als passieve kunst- en cultuureducatie kan de Leidse cultuursector nadrukkelijk betrokken worden, zodat geïnvesteerd wordt in zowel het talent als in het publiek van toekomst. Ook kan de samenwerking met de Leidse scholen beter. Nu nog is de samenwerking teveel incidenteel, terwijl structurele samenwerking tussen het Leidse onderwijs en de Leidse culturele instellingen veel meer effect zou hebben. De gemeente zou daar sturend in op kunnen en moeten treden.

Datzelfde geldt voor amateurkunst. Met het geld dat de instellingen nu krijgen, kunnen ze net het hoofd boven water houden. Maar ook amateurverenigingen mogen beloond worden als ze streven naar kwaliteit. De gemeente zou het voor amateurs mogelijk moeten maken eens met professionals te werken of om zich te presenteren in de Leidse instellingen. Door samen te werken met professionals wordt ook in de culturele leerlijn van amateurkunstenaars geïnvesteerd. Door de Leidse instellingen nadrukkelijk aan de amateurkunstenaars te verbinden wordt het publieksbereik en het culturele draagvlak vergroot. Voor dergelijke kwaliteits- en draagvlakvergrotenende activiteiten zou de gemeente budget kunnen vrijmaken.

Zowel het actief als passief genieten van kunst moet voor elke Leidenaar betaalbaar zijn. Daarom is het ongewenst om de toegangsprijzen van de podia en de prijzen voor actieve cultuurparticipatie te verhogen of om te bezuinigen op de amateurkunst.

5. AANBEVELINGEN

KIES NADRUKKELIJK VOOR KWALITEIT

De gemeente zou van kwaliteit haar speerpunt moeten maken in het cultuurbeleid en vanuit daar haar beleid moeten vormgeven. Voor een visie kiezen betekent ook: beleid voeren in samenhang. Elke vier jaar moet er een stevige Cultuurnota komen, waarin nadrukkelijk een visie wordt verwoord en daarmee samenhangend beleid wordt voorgesteld.

HEF DE KNIP TUSSEN TOERISME EN CULTUUR OP

Ook bij de Leidse festivals moet kwaliteit voorop staan en niet de omzet van de ondernemers. Daarom moet de verantwoordelijkheid voor een beperkt aantal hoogwaardige festivals liggen bij de cultuurwethouder. De marketingafdeling van de economiewethouder kan die festivals weer aan toeristen verkopen.

VERANDER HET SUBSIDIESYSTEEM

Als je kiest voor kwaliteit, moet ook het financieringssysteem anders. GroenLinks pleit voor financiering waarbij toetsing op kwaliteit, toegankelijkheid en samenwerking tussen instellingen voorop staan. Omdat de gemeente de expertise niet heeft om daarop te toetsen is GroenLinks voor een kunstcommissie met experts van buiten de stad. De nu al aanwezige Cultuurmakelaar kan in de overgangperiode naar het nieuwe systeem die rol op zich nemen.

Voor enkele hoogwaardige initiatieven buiten de basisinfrastructuur zou gedacht kunnen worden aan vierjaarlijkse subsidiëring, zodat ontwikkeling en doorgroei mogelijk zijn. Uiteindelijk betekent het stelsel: het budget over minder, maar hoogwaardige initiatieven verdelen.

Ook moet er binnen het budget flexibele financieringsruimte zijn voor initiatieven uit de stad en voor beeldende kunst in de openbare ruimte. Mits de initiatieven natuurlijk kwalitatief hoogwaardig en toegankelijk zijn. Er zijn ook relatief goedkope en creatieve manieren mogelijk om kunst in de openbare ruimte mogelijk te maken, bijvoorbeeld door middel van de HierKanKunstKaart.

INVESTEER IN TALENT

Er moet in het nieuwe stelsel meer ruimte zijn voor jong talent. Dat kan door ze een beetje financiële ruimte te geven, door repetitieruimtes en ateliers te faciliteren, maar ook door nadrukkelijk de samenwerking te zoeken met de hoogwaardige grote instellingen die we in de stad hebben. Daar moet talent makkelijker gebruik van kunnen maken, bijvoorbeeld in de vorm van betaalbare zaalhuur of advies over bijvoorbeeld marketing en publiciteit.

INVESTEER IN DE DOORGAANDE CULTURELE LEERLIJN

Investeer in amateurkunst, in kunst- en cultuureducatie en behoud initiatieven als 'Cultuur en School'. Maar houd ook de toegang tot de podia en cultuureducatie betaalbaar door de instellingen te beschermen tegen schadelijk Rijksbeleid en door de toegangsprijzen en cursusgelden niet te verhogen.

INTRODUCER EEN PAS VAN ONTDEKKINGEN

GroenLinks pleitte al eerder voor een Pas van Ontdekkingen. Iedere Leidenaar zou de pas moeten kunnen kopen en daarmee korting krijgen op toegang tot de Leidse culturele instellingen of cursussen. Maar wellicht ook op restaurants, bioscopen en winkels. Voor minima wordt de pas gratis.

JEUGDCULTUURFONDS

Niet voor iedereen zijn kunst en cultuur vanzelfsprekend. Omdat het niet van huis uit wordt meegekregen, of omdat de financiële middelen ontbreken om gebruik te maken van de Leidse culturele instellingen. Daarom pleit GroenLinks in navolging van het Jeugdsportfonds voor een Jeugdcultuurfonds dat ervoor zorgt dat elke Leidse jongere zowel actief als passief met cultuur in aanraking kan komen. Voor een bepaald bedrag kunnen kinderen onder een bepaalde inkomensgrens cursusgelden en theater- en museumkaartjes vergoed krijgen.

LITERATUUR

- Atlas Nederlandse Gemeenten 2010
- Stadsenquête Leiden 2010
- Gemeentelijk Cultuurbeleid 2005 – 2008, cultuurnota
- Evenementennota 2008
- “Er is momentum”, Cultuurbrief 2009-2011
- “De kracht van cultuur in Leiden”, Cultuurmanifest 2
- Gerard Marlet, De aantrekkelijke stad, (2009)
- Verkiezingsprogramma GroenLinksLeiden 2010-2014: Leiden: Groen, Sociaal en open

BIJLAGE

WAT VOORAF GING: KORTE TERUGBLIK OP LEIDS CULTURBELEID

Iedere andere stad met het culturele aanbod van Leiden en hetzelfde inwonertal heeft een vierjaarlijkse cultuurnota. Leiden niet. In 2005 werd er weer eens een poging gewaagd. Daarna volgde nog een korte cultuurbrief en toen werd het weer stil.

Toch werd in de nota van 2005 aangegeven dat de Leidse cultuursector behoefte had aan duidelijkheid, dat er gekozen moest worden. En dat het beleid zich zowel moest richten op educatie als op toerisme in het kader van de Stad van Ontdekkingen. Maar er werden voor al die ambities geen extra middelen vrijgemaakt. Er werden wel speerpunten benoemd en daar werden subsidiecriteria bij bedacht die later irrelevant bleken, omdat de instellingen allang aan die criteria voldeden. Het idee dat als je daadwerkelijk je beleid wilt veranderen, je misschien ook naar een andere subsidiesystematiek toe zou moeten, werd niet onderkend. Het ambitieuze plan om de subsidiëring flexibeler te maken, zodat ook vernieuwender initiatieven beloond konden worden, kwam nooit van de grond. Bovendien werden er, vond ook de gemeente zelf in een latere evaluatie, niet echt onderscheidende keuzes gemaakt: wat voor een culturele stad wil Leiden eigenlijk zijn? Als je voor alles een beetje kiest, kies je feitelijk niet. Daarbij, bleek uit de evaluatie, is er nauwelijks aandacht voor de positie van de Leidse kunstenaars.

In de Cultuurbrief die in 2008 de opvolger was van de Cultuurnota werd Verrassen, Verbinden en Verleiden het leidend thema. Daarnaast werden eerdere speerpunten, zoals cultuureducatie en toerisme weer opgepakt. Maar vooral werden er enkele knelpunten opgelost.

Op dat gebied gebeurde namelijk ook heel veel wel. In de nota werd opgemerkt dat instellingen beter met elkaar moesten gaan samenwerken. Dat gebeurt steeds vaker en leidde onder andere tot het Cultuurmanifest en Cultuurmanifest 2. Om nog beter verbindingen te kunnen leggen en om nieuwe initiatieven een kans te geven werd een Cultuurfonds opgericht en een Cultuurmakelaar aangezocht. Ook werd er eindelijk geïnvesteerd in de basisinfrastructuur en vonden renovaties die al lang op zich lieten wachten, zoals Haagweg 4 en De Lakenhal doorgang. En Leiden kreeg een nieuw

theatergezelschap, De Veenfabriek, en een nieuwe instelling voor actuele kunst, Scheltema. Daarmee werd een mooie stevige culturele basis in de stad gelegd.

Toch was de evaluatie die de gemeente liet maken over Cultuurnota en Cultuurbrief niet mals. Hoewel er met 'Stad van ontdekkingen' en 'Verrassen, Verbinden en Verleiden' thematisch min of meer een richting was gekozen, was het nog steeds niet duidelijk wat voor een culturele stad Leiden eigenlijk wil zijn.